

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2006 vp

Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä helmikuuta 2006 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta (HE 221/2005 vp).

Lakialoitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä

- lakialoitteen laiksi rikoslain 20 ja 25 luvun muuttamisesta (LA 22/2004 vp — Annika Lapintie /vas ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 25 päivänä maaliskuuta 2004 ja
- lakialoitteen laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta (LA 52/2004 vp — Päivi Räsänen /kd), joka on lähetetty valiokuntaan 19 päivänä toukokuuta 2004.

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti hallintovaliokunta on antanut asiasta lausunnon

(HaVL 24/2006 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Lakivaliokunta on 7 päivänä maaliskuuta 2006 pyytänyt hallituksen esityksestä perustuslakivaliokunnalta lausunnon (PeVL 17/2006 vp), joka on niin ikään otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Mikko Lampikoski, sisäasiainministeriö
- ylitarkastaja Anne Hujala, sosiaali- ja terveysministeriö
- hovioikeudenneuvos Mats Wiklund, Helsingin hovioikeus
- hovioikeudenneuvos Allan Ahnger, Turun hovioikeus
- käräjätuomari Ulla Lahtinen, Helsingin käräjäoikeus
- käräjätuomari Aulikki Stenbäck, Tampereen käräjäoikeus
- käräjätuomari Kimmo Simola, Turun käräjäoikeus

- johtava kihlakunnansyyttäjä Jouko Nurminen, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- kihlakunnansyyttäjä Vilja Kutvonen, Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto
- johtava kihlakunnansyyttäjä Jouko Nurminen, Tampereen kihlakunnan syyttäjänvirasto
- rikosylitarkastaja Jouko Salo, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
- apulaispoliisipäällikkö Kari Puolitaival, Turun kihlakunnan poliisilaitos
- pääsihteeri Tanja Auvinen, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry
- toiminnanjohtaja Jaana Kauppinen, Pro-tukipiste ry
- lakiasiain sihteeri Johanna Sirkiä, Seksialan Liitto SALLI ry
- vs. pääsihteeri Kirsti Suoranta, Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry
- ämnessakkunnig/erityisasiantuntija Gunilla Ekberg
- tutkija Anna Kontula
- professori Pekka Koskinen
- professori Raimo Lahti
- tutkija Maria Lohikivi
- professori Johanna Niemi-Kiesiläinen
- professori Ari-Matti Nuutila
- professori P.O. Träskman
- kriminalinspektör/rikostarkastaja Kajsa Wahlberg.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto
- Tampereen kihlakunnan poliisilaitos
- tasa-arvovaltuutettu Päivi Romanov
- tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes
- professori Mikael Hidén
- oikeustieteen tohtori Tapio Lappi-Seppälä
- oikeustieteen tohtori Pekka Lämsineva.

Viitetiedot

Lakivaliokunta on asiaa käsitellessään käynyt tapaamassa Viron viranomaisia Tallinnassa 28 päivänä maaliskuuta 2006.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan rikoslakia muutettavaksi siten, että seksuaalipalvelujen ostaminen olisi yleisesti rangaistavaa. Mainittuun rikokseen syyllistyisi se, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, jollei teko ole ankarammin rangaistava seksuaalipalvelujen ostamisena nuorelta. Seksuaalipalvelujen ostamisesta tuomittaisiin myös se, joka käyttää seksuaalipalveluita, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen. Seksuaalipalvelujen ostamisesta tuomittaisiin rangaistukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys olisi rangaistava.

Järjestyslakiin ehdotetaan tehtäviksi uudesta rangaistussäännöksestä johtuvat muutokset. Seksuaalipalvelujen ostaminen yleisellä paikalla ei olisi enää rangaistavaa järjestysrikkomuk-

senä. Seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevaan rikoslain rangaistussäännökseen liittäisiin tekemuodoksi toisen henkilön korvaamien seksuaalipalvelujen käyttäminen.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että eduskunta hyväksyisi kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevat New Yorkissa 15 päivänä marraskuuta 2000 tehdyt lisäpöytäkirjat, jotka ehdotetaan saatettaviksi voimaan blankettilaeilla. Suomi on allekirjoittanut lisäpöytäkirjat 12 päivänä joulukuuta 2000. Yleissopimus on tullut Suomessa voimaan 11 päivänä maaliskuuta 2004.

Seksuaalipalvelujen ostamiseen liittyvät lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan 25 päivänä joulukuuta 2003 ja maahanmuuttajien salakulje-

tusta koskeva lisäpöytäkirja 28 päivänä tammikuuta 2004. Lisäpöytäkirjat tulevat kansallisesti voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamisesta.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 22/2004 vp ehdotetaan, että rikoslain 20 lukuun lisätään säännökset seksin ostamisesta ja törkeästä parituksesta ja että sek-

sin ostamista nuorelta koskevan rikossäännöksen enimmäisrangaistus korotetaan yhteen vuoteen vankeutta. Parituksen tunnusmerkistö ehdotetaan muutettavaksi. Rikoslain 25 lukuun ehdotetaan lisättäviksi ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat tunnusmerkistöt.

Lakialoitteessa LA 52/2004 vp ehdotetaan, että rikoslain 20 lukuun lisätään säännökset seksuaalipalvelujen ostamisesta ja seksuaalipalvelujen myymisestä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esityksessä tarkoitettujen lisäpöytäkirjojen ja niiden voimaansaattamislakien hyväksymistä. Lisäksi valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Seksuaalipalvelujen ostamisen yleiseen rangaistavuuteen liittyvät hyödyt ja haitat

Hallituksen esityksen pääasiallisena sisältönä on — esitykseen sisältyvien kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamisen ohella — ehdotus seksuaalipalvelujen ostamisen säätämisestä yleisesti rangaistavaksi. Ehdotukselle esitetään (s. 15 s.) useita perusteita. Ensimmäkin kriminalisoinnin katsotaan edistävän yhtäältä yleistä sosiaalista tasa-arvoa ja toisaalta myös sukupuolten välistä tasa-arvoa. Toiseksi tällaisen uuden kriminalisoinnin nähdään olevan ihmiskaupan ja parituksen ehkäisemiseen liittyvä toimenpide. Kolmanneksi uutta rikostunnusmerkistöä perustellaan esityksessä sillä, että se yleisesti ottaen parantaa prostituoitujen asemaa, koska kriminalisointi heikentää parittajien valtaa prostituoituihin.

Toisaalta esityksessä (s. 16) tuodaan esiin myös niitä haittavaikutuksia, joita tällaiseen kriminalisointiin on katsottu liittyvän. Seksuaali-

palvelujen ostamisen säätämisen yleisesti rangaistavaksi on katsottu aiheuttavan ensinnäkin sen, että prostituutiota harjoitetaan nykyistä enemmän salassa. Tämän taas on arvioitu johtavan siihen, että parittajien valta prostituoituihin lisääntyy. Tällaisen kriminalisoinnin on myös nähty saattavan prostituoidut muutoinkin huonompaan asemaan, koska se vähentää heidän mahdollisuuksiaan valita asiakkaitaan. Niin ikään on arvioitu, että seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi heikentää prostituutioon liittyvien vakavien rikosten tutkintamahdollisuuksia, koska se vähentää näiden palvelujen ostajien halukkuutta toimia yhteistyössä poliisin kanssa esimerkiksi paritusrikollisuutta selvitetäessä.

Edellä esitetyt näkökohdat ovat toistuvasti tulleet esiin myös hallituksen esityksen valiokuntakäsittelyn aikana. Lakivaliokunta on eri näkökohtia arvioidessaan pannut erityistä painoa sille, että seksuaalipalvelujen ostaminen koskettaa olennaisella tavalla tällaisen kaupallisen toiminnan kohteena olevan yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Tämän itsemääräämisoikeuden suojaaminen on valiokunnan mielestä sellainen yleisesti hyväksyttävä yhteiskunnallinen tavoite, että sen saavuttamiseksi voidaan käyttää myös rikosoikeudellisia keinoja. Kuten perustuslakivaliokunta lausunnossaan katsoo, uudelle sääntelylle on myös useisiin perusoikeussäännöksiin tukeutuvia perusteita. Näistä syistä lakivaliokunta on päätenyt puolta-

maan kaupalliseen seksiin liittyvän tunnusmerkistön lisäämistä rikoslakiin.

Valiokunnan perusratkaisu

Hallituksen esityksen mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen säädettäisiin yleisesti rangaistavaksi. Tällöin tunnusmerkistön toteutumisen kannalta ei olisi merkitystä sillä, missä ostaminen tapahtuu tai millaisessa asemassa myyjänä oleva henkilö on. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, että tällainen kriminalisoinnin laaja-alaisuus ja siihen liittyvä etäännyminen perusoikeusjärjestelmään kiinnittyvistä pääasiallisista tavoitteista muodostavat ongelman sääntelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta. Näin on perustuslakivaliokunnan mukaan etenkin, kun otetaan huomioon, että kysymys on varsin intiimille yksityiselämän osa-alueelle kohdistuvasta rikosoikeudellisesta sääntelystä.

Hallituksen esityksen valiokuntakäsittelyn aikana on myös ilmennyt, että ehdotettuun uuteen tunnusmerkistöön liittyy juuri sen yleisyyden vuoksi useita rikoslainopillisia ongelmia. Ehdotettu tunnusmerkistö kattaa sanamuotonsa perusteella laajalti myös sellaisia — esimerkiksi parisuhteisiin liittyviä — tilanteita, joita esityksen perustelujen mukaan ei ole tarkoitus säätää rangaistaviksi ja joiden rangaistavuudelle ei myöskään lakivaliokunnan mielestä ole esitettävissä hyväksyttäviä perusteita. Myös perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että hallituksen esitykseen sisältyvän uuden rikostunnusmerkistön tunnusmerkistökäsitteitä olisi rikosoikeudellisen sääntelyn tarkkuuteen kohdistuvien vaatimusten takia täsmennettävä esityksen tarkoitusta selvemmin vastaaviksi. Samanlaisen täsmennyksen tarpeeseen viittaa myös hallintovaliokunta lausunnossaan.

Lakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että hallituksen esityksessä uuden kriminalisoinnin tueksi esiin tuodut keskeiset perusteet kiinnittyvät nimenomaan parituksen ja ihmiskaupan vähentämiseen ja ennalta estämiseen. Prostituutio on osittain sidoksissa ihmiskauppaan, joka puolestaan on yksi kansainväli-

sen järjestäytyneen rikollisuuden toimintamuoto.¹ Lakivaliokunta pitää erityisen tärkeänä, että juuri ihmiskaupan ja parituksen kaltaista vakavaa rikollisuutta pyritään tehokkaasti torjumaan. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä myös äskettäiseen rikoslain muutokseen, jolla säädettiin törkeän parituksen, ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan tunnusmerkistöt ja jolla parituksen tunnusmerkistöä laajennettiin (LaVM 4/2004 vp — HE 34/2004 vp).

Ruotsissa tuli vuoden 1999 alusta voimaan laki seksuaalipalvelujen ostamisen kieltämisestä. Tätä lainsäädäntöä on sittemmin vuonna 2005 uudistettu. Ruotsalainen tunnusmerkistö sisältää seksuaalipalvelujen ostamisen yleisen kriminalisoinnin. Vuoden 1999 alusta helmikuuhun 2006 mennessä lain perusteella on tehty rikosilmoitus 1 336 ostajasta. Tuomioita lain nojalla on vuosina 1999—2004 saanut 302 henkilöä. Hallituksen esityksen käsittelyn aikana lakivaliokunnalle on esitetty kovin erisuuntaisia näkemyksiä Ruotsissa käyttöön otetun kriminalisoinnin merkityksestä. Valiokunnalle esitetyn selvityksen valossa kysymys uuden rikostunnusmerkistön soveltamisen yhteiskunnallisista vaikutuksista on Ruotsissa jossain määrin kiistanalainen.

Edellä esitetyjä seikkoja harkittuaan lakivaliokunta on päätenyt siihen, että se ei tässä vaiheessa puolla seksuaalipalvelujen ostamisen yleistä kriminalisointia. Sen sijaan valiokunta katsoo, että hallituksen esityksen tavoitteita voidaan toteuttaa säätämällä jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettävällä tavalla rangaistavaksi seksin ostaminen sellaiselta henkilöltä, joka on parituksen kohteena tai ihmiskaupan uhri. Ehdotettavalla uudella rikostunnusmerkistöllä pyritään suojaamaan edellä mainittuja seksikaupan kohteena olevia henkilöitä. Tämä puolestaan on tärkeää jo periaatteellisista syistä, koska — kuten perustuslakivaliokunta lausunnossaan toteaa — ihmisen välineellinen

¹ Ks. Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma, s. 30. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 18/2005.

käyttäminen ihmiskaupalle ja paritukselle ominaisella tavalla kauppatavarana on ihmisarvoa selvästi loukkaavaa.

Kuten hallintovaliokunta lausunnossaan toteaa, käytännössä ehdotetun tunnusmerkistön täyttävät teot paljastunevat etenkin paritusrikosten tutkinnan yhteydessä. Tämän vuoksi seksikaupan uhrien suojelun käytännön toteuttaminen edellyttää, että poliisi kohdentaa riittävästi voimavaroja tällaisen rikollisuuden tutkintaan.

Lakivaliokunta pitää myös tärkeänä, että uuden sääntelyn toimivuutta seurataan tarkoin. Oikeusministeriön tulee antaa valiokunnalle selvitys uuden lain soveltamiskäytännöstä kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Prostituutioon vaikuttamisen muut keinot

Arviot prostituution määrästä Suomessa vaihtelevat. Hallituksen esityksessä (s. 10/I) viitataan keskusrikospoliisin arvioon, jonka mukaan maassamme vierailisi vuosittain 10 000—15 000 prostituoitua pääasiassa Virossa ja Venäjältä. Toisen äskettäisen tutkimuksen mukaan vierailevia ja täällä pysyvästi asuvia prostituoituja olisi vuositasolla yhteensä noin 8 000². Vaikka esitetyt luvut vaihtelevat, ne osoittavat kuitenkin selvästi, että prostituutiosta on Suomessakin kyse varsin laajamittaisesta ilmiöstä. Tällaista tilannetta ei voida pitää hyväksyttävänä maassa, joka perustuslaissaan takaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yleisessä yhteiskuntapolitiikassaan pyrkii sosiaaliseen ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Lakivaliokunta totesi jo aiemmin rikoslain 20 lukua uudistettaessa, että rikosoikeudellinen järjestelmä ei ole ensisijainen eikä paras keino prostituutioon liittyvien epäkohtien vähentämiseen (ks. LaVM 3/1998 vp, s. 9/I). Prostituutio on monitasoinen ilmiö, johon on puututtava eri keinoin. Tämän vuoksi valiokunta piti jo tuolloin tärkeänä, että oikeusministeriö, sisäasiainministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö yhteistoimin selvittävät mahdollisuudet ehkäistä ja vähentää prostituutiota. Valiokunta uudistaa tä-

män kantansa ja viittaa tässä yhteydessä myös hallintovaliokunnan lausunnossaan esittämään.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta pitää välttämättömänä, että prostituoitujen käytettäviksi järjestetään sellaisia tukitoimia, joilla voidaan edistää heidän mahdollisuuksiaan irtautua prostituutiosta ja siirtyä työelämän piiriin. Valiokunta ehdottaa tätä tarkoittavan lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta

1 luku. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §. Kaksoisrangaistavuuden vaatimus. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva uusi tunnusmerkistö ehdotetaan sijoitettavaksi 20 luvun 8 §:ksi, jolloin nykyinen 8 § siirretään 8 a §:ksi. Jotta tämä ei vaikuttaisi Suomen rikoslain soveltamiseen ulkomailla tehtyihin rikoksiin, tulee myös nyt esillä olevan luvun 11 §:n 2 momentin 6 kohdassa olevia laki- viittauksia muuttaa.

20 luku. Seksuaalirikoksista

8 §. Seksuaalipalvelujen ostaminen. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistavaan tekoon syyllistyi se, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa parituksen, törkeän parituksen, ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastuvaan seksuaaliseen tekoon.

Edellä yleisperusteluissa esitetyistä syistä lakivaliokunta ehdottaa, että uusi tunnusmerkistö rajataan koskemaan niitä erityisen moitittavina pidettäviä tapauksia, joissa teon kohde on itse varsin vakavana pidettävän rikoksen kohteena. Kyseessä oleva rikossäännös edellyttää näiltä rikoksen kohteilta niin sanottua välttämätöntä osallisuutta rikokseen. Koska tunnusmerkistöllä kuitenkin pyritään suojamaan nimenomaan näitä henkilöitä, rikosoikeudessa yleisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaan heitä ei voida ran-

² Ks. Anna Kontula: Prostituutio Suomessa, s. 18. Sexpo-säätiö 2005.

gaista yllytyksestä nyt kyseessä olevaan rikokseen (vrt. HE 6/1997 vp, s. 185/II).

Hallituksen esityksen perusteluista (s. 54/I) käy ilmi, että myös siinä ehdotetun tunnusmerkistön yhteydessä korvauksella olisi tullut olla välitöntä taloudellista arvoa. Lakivaliokunta ehdottaa, että tällainen tunnusmerkistön soveltamisen kannalta olennainen seikka kirjataan itse säädöstekstiin. Välittömän taloudellisen arvon vaatimuksen asettaminen tarkoittaa samalla sitä, että tämän säännöksen mukainen korvaus kattaa asiallisesti jossain määrin suppeamman alan kuin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva säännös, jossa rangaistavuudelta edellytetään vain "korvauksen" suorittamista. Käytännössä nyt säädettävän rikoksen kohteena olevat henkilöt ovat kuitenkin siinä asemassa, että esimerkiksi heidän sukupuoliyhteyteen ryhtymisestä suoritettava korvaus edustaa aina jonkinlaista välitöntä taloudellista arvoa. Korvauksen ei kuitenkaan aina tarvitse olla suoranaisesti rahallinen, vaan esimerkiksi jonkin esineen luovuttaminen korvauksena sukupuoliyhteydestä riittää täyttämään rikoksen tunnusmerkistön korvauksen osalta.

Ehdotetun 1 momentin mukaisen rikoksen täytyminen edellyttää, että teon kohteena oleva henkilö ryhtyy sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Sukupuoliyhteys on määritelty rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentissa. Sukupuoliyhteyteen rinnastettavana seksuaalisena tekona puolestaan voidaan rikoslain 20 lukua koskevan hallituksen esityksen (HE 6/1997 vp, s. 186/II) mukaan pitää ainakin toisen sukupuolielimen intensiivistä kosketelua.

Pykälässä on kyse niin sanotusta olosuhdetahallisuudesta. Tällöin on olennaista, millaista tietoisuutta tekijältä edellytetään niistä seikoista, joita tunnusmerkistön ns. objektiivinen puoli täytyäkseen edellyttää. Rikosoikeuden yleisiä oppeja uudistettaessa lakivaliokunta totesi olosuhdetahallisuuden arvioimisen olevan vaikeaa ja kiistanalaista sekä vaihtelevan rikostyypeittäin (ks. LaVM 28/2002 vp, s. 9/II). Sen vuoksi rikoslain 3 luvun 6 §:ssä säädetään nykyisin vain ns. seuraustahallisuudesta. Lakivaliokunnan

mietinnön (ks. LaVM 28/2002 vp, s. 10/I) mukaan olosuhdetahallisuus jää viime kädessä oikeuskäytännössä arvioitavaksi.

Ehdotetun uuden tunnusmerkistön mukaisten tekojen voidaan arvioida varsin usein tapahtuvan sellaisissa olosuhteissa, joissa tekijä mieltää tilanteen tunnusmerkistön syyksiluettavuusvaatimuksen täyttävällä tavalla. Tavallisesti kyse lienee eräänlaisista tyyppitilanteista, joissa toiminnan tietyt piirteet viittaavat siihen, että teon kohteena oleva henkilö on tunnusmerkistössä erikseen mainitun rikoksen uhri. Paritukseen tyyppillisesti viittaavina piirteinä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että kohteeseen saadaan yhteys välikäden kautta tai että korvaus suoritetaan muulle henkilölle kuin teon kohteelle. Paritukseen viittaa usein myös se, että henkilö tietoverkossa ilmoittaa valmiudestaan maksulliseen seksuaalisuhteeseen tavalla, joka osoittaa tällaisen ilmoituksen olevan osa järjestäytyneesti suunniteltua laajempaa kokonaisuutta. Näin voi olla esimerkiksi, jos samalla tietoverkkosivustolla on useiden eri henkilöiden samankaltaisia ilmoituksia. Ihmiskauppaan viittaavana piirteinä voidaan puolestaan pitää esimerkiksi sitä, että teon kohteena olevan henkilön liikkumisvapautta on havaittavasti rajoitettu tai että teon kohteena oleva henkilö ei ole psyykkisesti täysin toimintakykyinen.

Käytännössä ehdotetun tunnusmerkistön mukaiset rikokset paljastunevat esimerkiksi paritusrikosta tutkittaessa. Lakivaliokunta muistuttaa tässä yhteydessä samalla siitä, että jos teon kohteen asemasta esimerkiksi paritusrikoksen uhrina ei saada näyttöä, teko voi tulla kuitenkin rangaistavaksi järjestyslain mukaan, koska valiokunnan jäljempänä tekemän ehdotuksen mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen yleisellä paikalla olisi edelleen kiellettyä. Nyt esillä olevan tunnusmerkistön mukaisesta rikoksesta rangaistaminen ei toisaalta edellytä, että pykälässä mainituista parituksesta tai ihmiskaupasta olisi annettu lainvoimainen tuomio. Säännöksen sanamuoto ei myöskään edellytä, että esimerkiksi parittajan henkilöllisyys tai paritusrikoksen muut yksityiskohdat olisi selvitetty.

Koska uuden tunnusmerkistön soveltamisala kattaa parituksen ja törkeän parituksen kohteena olevat henkilöt samoin kuin ihmiskaupan uhrin, ei rikosnimikkeessä ole lakivaliokunnan mielestä asianmukaista puhua "seksuaalipalvelujen" ostamisesta. Rikosnimikkeen tulee valiokunnan mielestä osaltaan myös osoittaa kyseessä olevan teon moitittavuutta. Koska teon olennaisena piirteenä on parituksen kohteena olevan henkilön tai ihmiskaupan uhrin hyväksi käyttäminen, valiokunta ehdottaa rikosnimikkeeksi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Pykälän 2 momentin mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä rangaistaan myös sitä, joka käyttää hyväkseen kolmannen antamaa tai lupaamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekkoon sanotussa momentissa tarkoitettujen rikosten kohteena olevan henkilön kanssa. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa (s. 56/I) todetaan, tällaista toimintaa voidaan pitää moitittavuudeltaan vähintään samantasoisena korvauksen antamisen tai lupaamisen kanssa.

Ehdotetun momentin mukaan syntyvä rikosoikeudellinen vastuu edellyttää sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekkoon ryhtyvän henkilön olevan tietoinen siitä, että teon kohde ryhtyy esimerkiksi sukupuoliyhteyteen kolmannen henkilön lupaaman tai antaman korvauksen vuoksi tai että tekijä ainakin kaikki käsillä olevat seikat huomioon ottaen tulee tähän päätelmään. Käytännössä tämän momentin mukaan rangaistava henkilö lienee yleensä itse paikalla silloin, kun korvaus luetaan tai suoritetaan, jolloin hänen tietoisuudestaan korvauksen suhteen ei synny epäselvyyttä.

Koska 1 ja 2 momentin mukaan rangaistavan teon kohteena on vakavan rikoksen uhri, valiokunta pitää säännöksen ennalta estävän vaikutuksen tehostamiseksi perusteltuna, että myös rikoksen yritys on rangaistava. Tästä säädetään pykälän 3 momentissa.

Rikoslain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan teko on edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Säännöksen

perustelujen (ks. HE 44/2002 vp, s. 137/I) mukaan siinä edellytetään, että rikoksen täyttyminen on myös tosiasiallisesti mahdollista. Lisäksi vaaditaan, että rikoksen täyttymistä saatetaan teotilanteessa pitää käytännössä varteenotettavana mahdollisuutena. Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 57/I) esitetyn esimerkin mukaisesti myös nyt ehdotetun rikoksen tunnusmerkitö voi täytyä, jos tekijä esimerkiksi vierailee parituksen kohteena olevan henkilön Internet-sivulla ja tällöin sopii sukupuoliyhteydestä ja saa toiminnallaan aikaan rikoksen täyttymisen vaaran.

Johtolause. Koska valiokunta on edellä ehdottanut myös rikoslain 1 luvun 11 §:ää muutettavaksi, on lakiehdotuksen johtolauseetta tarkistettava.

Lakiehdotuksen nimike. Koska valiokunta ehdottaa myös rikoslain 1 lukua muutettavaksi, on lakiehdotuksen nimikettä tarkistettava.

2. Laki järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta

7 §. Muu häiriötä aiheuttava toiminta. Valiokunta on edellä ehdottanut, että rikoslain 20 luvun 8 §:ssä säädetään rangaistaviksi sellaiset seksuaaliaktien ostamista tarkoittavat teot, jotka kohdistetaan parituksen tai ihmiskaupan kohteena olevaan henkilöön. Yleisen järjestyksen säilymisen kannalta on samalla kuitenkin huolehdittava siitä, että seksuaalipalvelujen yleisellä paikalla tapahtuvan ostamisen rangaistavuus ei tämän vuoksi supistu. Lakivaliokunta viittaa myös siihen, että hallintovaliokunta on lausunnossaan todennut järjestyslain toimineen nyt esillä olevilta osiltaan hyvin.

Lakivaliokunta ehdottaa, että lain 7 §:n 1 momentissa edelleen kielletään myös seksuaalipalvelujen ostaminen yleisellä paikalla. Yleisellä paikalla tarkoitetaan lain 2 §:n 1 kohdan määritelmän mukaan muun muassa tietä ja katuja sekä liikehuoneistoa ja ravintolaa, joka on yleisön käytettävissä.

Momentin loppuosan viittaukset seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön ja seksuaalipalvelujen ostamiseen nuorelta yhdes- sä 16 §:n rangaistussäännöksen kanssa osoit- tavat, että momentin vastaisesti tapahtuneesta ostamisesta ei rangaista järjestysrikkomuksena, jos teko samalla täyttää jommankumman maini- tuista rikoslain tunnusmerkistöistä.

16 §. Järjestysrikkomus. Valiokunta on edellä ehdottanut, että 7 §:n 1 momentissa edelleen kielletään myös seksuaalipalvelujen ostaminen yleisellä paikalla. Tämän vuoksi valiokunta eh- dottaa, että mainitun kiellon vastainen toiminta on edelleen myös järjestysrikkomuksena ran- gaistavaa. Nyt esillä olevan pykälän 1 momen- tin 5 kohta jää näin ollen voimaan nykyisessä muodossaan. Tästä seuraa, että pykälä on pois- tettava lakiehdotuksesta, lakiehdotuksen johto- lausetta on muutettava ja lain nimikkeeseen on tehtävä lakitekninen tarkistus.

Lakialoitteet

Lakialoite LA 22/2004 vp. Rikoslain 20 lu- kuun on 1 päivänä elokuuta 2004 voimaan tul- leella lailla lisätty törkeää paritusta koskeva tun- nusmerkistö. Samalla parituksen tunnusmer- kistöä muutettiin ja seksuaalipalvelujen osta- mista nuorelta koskevan rikossäännöksen eni- mäisrangaistusta korotettiin aloitteessa tarkoite- tulla tavalla. Mainitulla lainmuutoksella rikos- lain 25 lukuun myös lisättiin ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat tunnusmerkis- töt. Seksin ostamiseen liittyvää kriminalisointia valiokunta puolestaan ehdottaa hyväksyttäväksi valiokunnan muutosehdotuksista ilmenevässä muodossa. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään.

Lakialoite LA 52/2004 vp. Valiokunta ehdot- taa, että seksin ostaminen säädetään rangaista- vaksi valiokunnan muutosehdotuksista ilmene- vällä tavalla. Valiokunta ei puolla seksuaalipal- velujen myymistä koskevan tunnusmerkistön ot- tamista rikoslakiin. Näistä syistä valiokunta eh- dottaa, että lakialoite hylätään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdot- taa,

että eduskunta hyväksyy kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopi- muksen New Yorkissa 15 päivänä mar- raskuuta 2000 tehdyt lisäpöytäkirjan ihmiskaupan, erityisesti naisten ja las- ten kaupan ehkäisemisestä sekä lisä- pöytäkirjan maitse, meritse ja ilmait- se tapahtuvan maahanmuuttajien sala- kuljetuksen kieltämisestä siltä osin kuin lisäpöytäkirjat kuuluvat Suomen toimi- valtaan,

että 3. ja 4. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutoseh- dotukset),

että lakialoitteet LA 22/2004 vp ja LA 52/2004 vp hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valio- kunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki**rikoslain 1 ja 20 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 1 luvun 11 §:n 2 momentin 6 kohta ja 20 luvun 8 §, *sellaisina* kuin ne ovat laissa 650/2004, ja lisätään 20 lukuun uusi 8 a § seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

 Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta teko-
 paikan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia,
 jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n
 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja
 teosta säädetään rangaistus:

6) 20 luvun 6, 7 ja 8 a §:ssä; (Uusi)

20 luku

Seksuaalirikoksista

8 §

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka lupaamalla tai antamalla välitöntä ta-
 loudellista arvoa edustavan korvauksen saa 9 tai

9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoi-
 tetun rikoksen kohteena olevan henkilön ryh-
 tymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastet-
 tavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jol-
 lei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, **seksi-
 kaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäy-
 töstä** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi
 kuukaudeksi.

*Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväk-
 sikäytöstä* tuomitaan myös se, joka käyttää hy-
 väkseen kolmannen antamaa tai lupaamaa 1 mo-
 mentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä su-
 kupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan sek-
 suaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoi-
 tetun rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa.
 (3 mom. kuten HE)

8 a §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
 (Kuten HE)

2.

Laki järjestyslain 7 (poist.) §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä kesäkuuta 2003 annetun järjestyslain (612/2003) 7 §:n 1 momentti (poist.) seuraavasti:

<p style="text-align: center;">7 §</p> <p style="text-align: center;"><i>Muu häiriötä aiheuttava toiminta</i></p> <p>Seksuaalipalvelujen <i>ostaminen ja</i> maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty. Seksuaalipalvelulla tarkoitetaan tässä laissa rikoslain (39/1889) 20 luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä sekä siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa. Rangaistus <i>seksi-</i></p>	<p><i>kaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä ja seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta säädetään rikoslain 20 luvun 8 ja 8 a §:ssä.</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p style="text-align: center;">16 § (Poist.)</p> <hr style="border-top: 1px solid black;"/> <p style="text-align: center;">Voimaantulosäännös (Kuten HE)</p>
--	---

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että prostituoitujen käytettäväksi järjestetään riittävästi

sellaisia tukitoimia, joilla edistetään heidän mahdollisuuksiaan irtautua prostituutiosta ja siirtyä työelämän piiriin.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

<p>pj. Tuija Brax /vihr vpj. Susanna Rahkonen /sd jäsen. Esko Ahonen /kesk Leena Harkimo /kok Lasse Hautala /kesk (osittain) Tatja Karvonen /kesk Heli Paasio /sd Lyly Rajala /kok Jukka Roos /sd</p>	<p>Tero Rönni /sd Petri Salo /kok Pertti Salovaara /kesk Minna Sirmö /vas Juhani Sjöblom /kok Timo Soini /ps Astrid Thors /r vjäs. Aila Paloniemi /kesk Päivi Räsänen /kd (osittain).</p>
---	---

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Risto Eerola.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Valiokunnan enemmistö on muuttanut hallituksen yksimielisesti hyväksymää esitystä siten, että rangaistavaan tekoon syyllistyisi ainoastaan se, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa parituksen, törkeän parituksen, ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastuvaan seksuaaliseen tekoon. Tällä rajauksellaan valiokunta itse asiassa vesittää koko lain alkuperäisen tarkoituksen eikä tosiasiallisesti tuo uusia välineitä edes järjestäytyneen rikollisuuden kitkemiseen.

Laki on aina signaali siitä, mikä on yhteiskunnan toivetila, sekä siitä, mitä yhteiskunta pitää hyväksyttävänä. Kansainvälisissä ihmisoikeus-sopimuksissa Suomi muiden maiden tavoin on sitoutunut kitkemään hyväksikäyttöä, vahvistamaan ihmisten itsemääräämisoikeutta sekä koskemattomuutta ja edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Prostituutiossa ja ihmiskaupassa on kyse maailmanlaajuisesta ongelmasta, jossa useimmiten hyväksikäytetään toisen hädänalaista tilaa ja aina loukataan sekä itsemääräämisoikeutta että koskemattomuutta. Siksi, kun kyse on prostituutiosta tai ihmiskaupasta, yksittäisen maan tekemillä päätöksillä on aina heijastusvaikutus myös kansainvälisesti.

Valtaosa maailman prostituoiduista on peräisin köyhistä ja kurjista oloista ilman todellisia vaihtoehtoja. Monet ovat joutuneet lapsuudessaan seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi ja vasta myöhemmin voineet myöntää, että prostituutio ei ollut vapaa valinta. Maailmanlaajuisesti keskimääräinen aloittamisikä on 14 vuotta, ja prostituoidut joutuvat ottamaan ainakin viisi asiakasta päivässä. Vain paritukseen tai ihmiskaupaan liittyvän seksin oston kriminalisoiminen olisi ongelmallista, sillä ostajan on vaikea arvioida myyjän taustalla toimivia välikäsiä eivätkä viranomaiset osaa kunnolla tunnistaa ihmiskaupan uhreja.

Täysin vapaaehtoiseen valintaan perustuvaa prostituutiota on hyvin vähän. Suomea sitovassa

Palermion sopimuksen lisäpöytäkirjassa pakotuksen määrä on määritelty hyvin alhaiseksi. Jo toisen haavoittuvasta asemasta hyötyminen voidaan katsoa pakottamiseksi prostituutioon. Vaikka voidaan teoriassa olettaa, että muutama prosentti prostituoidusta on tehnyt valintansa vapaaehtoisesti, tekee pakottamisen määritelmä käytännössä mahdottomaksi erottaa niin sanottua vapaaehtoista prostituutiota pakotetusta prostituutiosta.

Prostituutio ei myöskään ole ammatti muiden joukossa. Prostituutio on vaarallista. Se altistaa fyysisille ja psyykkisille ongelmille, seksitaudeille sekä väkivallalle.

Lakivaliokunnan enemmistön tekemä rajaus ei tunnista prostituution ja ihmiskaupan läheistä yhteyttä. Tutkimusten mukaan prostituution kysyntä lisää aina ihmiskauppaa. YK arvioikin, että yli 70 prosenttia ihmiskaupasta tähtää naisten ja lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön muun muassa prostituutiossa. Noin puolet uhreista on lapsia. Suomi on sitoutunut ihmiskaupan ja prostituution kysynnän vähentämiseen kansainvälisissä sopimuksissa. Myös Suomessa on ihmiskauppaa: suurin osa Ruotsin poliisin tutkimista tapauksista on tullut Suomen kautta.

Pelkkä seksin oston kriminalisointikaan ei yksinään poista ongelmaa. Ihmiskaupan ennaltaehkäisyssä onkin puututtava asenteisiin ja ihmiskaupan kysyntää synnyttäviin tekijöihin. ProstitUTION ja harmaan työvoiman kysynnän vähentämiseen on etsittävä tehokkaita keinoja. Ihmiskaupan ja prostituution yhteyden tunnustaminen on tärkeää myös ihmiskaupan uhrien löytämiseksi.

Prostituutio ilmiönä koskettaa kaikkia ihmisiä, ei vain prostituoituja tai asiakkaita. Prostituutio on rakenteellinen ongelma, joka heijastuu asenteissamme. Yhteiskunta, jossa ihminen voi maksusta käyttää toista ihmistä seksuaalisen halunsa tyydyttämiseen, on syvästi epätasa-arvoinen. Myös lasten ja nuorten maailmankuva vääristyy tällaisessa ympäristössä. Seksin osto ei ole perusoikeus, ihmisten ruumiillinen koskemattomuus sen sijaan on.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta valiokunnan mietinnön mukaisesti hyväksyy hallituksen esitykseen sisältyvät kansainvälisen järjestyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirjat,

*että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi 1. lakiehdotuksen 20 luvun 8 § sekä 2. lakiehdotuksen 7 § muutettuina seuraavasti (**Vastalauseen muutosehdotukset**),*

että valiokunnan mietinnön mukaisesti siinä tarkoitetut lakialoitteet hylätään ja

*että valiokunnan mietinnössä ehdotetun lausuman sijasta hyväksytään seuraava lausuma (**Vastalauseen lausumaehdotus**).*

Vastalauseen muutosehdotukset**1. lakiehdotus**

20 luku

Seksuaalirikoksista

8 §

Seksuaalipalvelujen ostaminen

Joka lupaamalla tai antamalla (*poist.*) korvauksen saa *toisen* ryhtymään sukupuoliyhtey-

teen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekkoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, **seksuaalipalvelujen ostamisesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Seksuaalipalvelujen ostamisesta tuomitaan myös se, joka käyttää (*poist.*) 1 momentissa tarkoitettuja seksuaalipalveluita, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen.

(3 mom. kuten LaVM)

2. lakiehdotus

7 §

Muu häiriötä aiheuttava toiminta

Seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty. Seksuaalipalvelulla tarkoitetaan tässä laissa rikoslain (39/1889) 20 luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä sekä siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa. Rangaistus seksuaalipalvelujen ostamisesta ja seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta säädetään rikoslain 20 luvun 8 ja 8 a §:ssä.

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii ministeriörajat ylittävän toimenpideohjelman, jossa pureudutaan prostituution ennaltaehkäisyyn, jälkihoitoon sekä niihin toimenpiteisiin, joilla lievennetään prostituution aiheuttamia terveydellisiä, mielenterveydellisiä ja sosiaalisia haittoja.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2006

Minna Sirnö /vas
Päivi Räsänen /kd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Prostituutiolle ei tule luoda laillisen ja yhteiskuntaa rakentavan työn statusta. Seksikauppa ei ole työtä töitten joukossa. Oikeusministeri Leena Luhtanen viittasi esitellessään esitystä seksinostonkiellosta lain tuomaan moraaliseen signaaliin. Seksinoston kiellon rajaaminen vain parituksen tai ihmiskaupan uhreihin valiokunnan mietinnössä ehdotetulla tavalla antaa vääristyneen moraalisen viestin. Se nostaa itsenäisen seksiyrittäjyyden lailliseksi mahdollisuudeksi ja seksin ostamisen hyväksyttäväksi palvelujen käytöksi. Vaikka prostituoitu ei olisikaan suoranaisesti ihmiskaupan tai parituksen uhri, takana voi olla erilaisia altistavia tekijöitä, esimerkiksi päihderiippuvuutta, psyykkisiä sairauksia tai vaikeaa taloudellista ahdinkoa. Valiokunnan enemmistön linjaus jättää huomiotta nämä seikat, jotka asettavat kyseenalaiseksi vapaaehtoisen prostituution käsitteen. Itse asiassa myös parituksen kieltäminen osoittaa, että seksin myymistä ei voida rinnastaa muiden palvelujen myymiseen.

Jos kriminalisointi kohdistuu ehdotetun kompromissin mukaan vain parituksen ja ihmiskaupan uhreilta ostamiseen, seksibisnes tuskin käytännössä merkittävästi rauhoittuu. Parittaja voi määrätä prostituoidun esittelemään itsensä vapaana ammatinharjoittajana, jolloin ostaja pystyy vetoamaan tietämättömyyteensä. Miten ostaja voisi lopulta tietää prostituoidun taustalla olevasta bisneksestä? Ostajien näyttäminen syylliseksi paritus- ja ihmiskauppatilanteissakin tulee olemaan hankalaa, sillä teon on oltava tahallinen ja tietoinen.

Sama ongelma koskee seksin ostoa alaikäiseltä, mikä on jo entuudestaan laissa kielletty. Helsingin hovioikeudessa käsiteltiin vuonna 2005 tapaus, jossa 16-vuotiasta tyttöä välittänyt mies tuomittiin parituksesta. Tytön asiakkaista suurinta osaa ei saatu vastuuseen, koska oli vaikea todistaa miesten tienneen tytön oikeaa ikää. Teon rangaistavuus edellyttää tahallisuutta, ja siksi vaaditaan, että tekijä on ollut tietoinen sii-

tä, että hän on ollut sukupuoliyhteydessä tai tehnyt seksuaalisen teon alaikäisen kanssa.

Myös paritusrikollisuutta ja alaikäisten prostituutiota ehkäistään parhaiten, jos seksikauppa kielletään kokonaan. Jos ostaminen on kielletty, on johdonmukaista kieltää myös myyminen. Lainsäädännöllä tulee antaa viesti, ettei oman kehon myyminen ole hyväksyttävää ansiotoimintaa.

Seksikaupan kieltäminen on ihmisoikeuksien tunnustamista. Myynnin kieltäminen on vastustettu mm. sillä perusteella, että myyjä on uhri, joka tarvitsee apua. Prostituoiduille tarkoitettuja tukitoimia on syytä kehittää ja lisätä. Rangaistuskäytännössämme on mahdollista ottaa huomioon seksin myyjän henkilökohtaiset olosuhteet lieventävänä tekijänä. Esimerkiksi alaikäisyys, psyykkiset sairaudet sekä huumeriippuvuus voidaan ottaa huomioon päätettäessä seksin myyjän teon rangaistavuudesta.

Myös seksipalveluiden käyttäjissä on seksiaaddiktiosta kärsiviä henkilöitä. Prostituutio aiheuttaa joillekin ostajille vakavaa riippuvuutta, joka vaikeuttaa monella tavoin elämää johtaen velkaantumiseen, jopa työn ja perheen menettämiseen.

Ulkomaalaislaissa säädetään epäily seksuaalipalvelujen myynnistä käännyttämisen perusteeksi. Säännös on lisätty ulkomaalaislakiin 1999 voimaan tulleella lailla. Laissa ei edellytetä prostituutiolle ominaista irrallisten suhteiden toistuvuutta, vaan yksittäistekin tulojen hankkimista pidetään riittävänä käännyttämisen perusteena. Ulkomaalaislakia säädettäessä haluttiin nimenomaan estää prostituoidulta ja muilta seksipalveluiden myyjiltä Suomeen pääsy. Näin osoitettiin, ettei seksuaalipalvelujen tarjoamista pidetä hyväksyttävänä.

Euroopan unionin kansalainen voidaan käännyttää, jos hänen katsotaan käytöksellään vaarantavan yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä. EY-tuomioistuin on vuonna 2001 päätöksessään (Asia C-268/99, Aldona Malgorzata Jany ym. v. Staatssecretaris van Justitie) todennut, että jos valtio hyväksyy omien

kansalaistensa prostituution, ei muiden EU-maiden kansalaisten maassa harjoittamaa prostituutiota voida pitää todellisena vaarana yleiselle järjestykselle eikä maahan pyrkivää prostituotua voida ammattinsa perusteella karkottaa. Jos seksuaalipalvelujen myyntiä ei kiellä, EU-maiden yrittäjillä on vapaa pääsy Suomen markkinoille.

Yhdyn edustaja Siron jättämään vastalauseeseen, mutta sen lisäksi ehdotan lakiin lisättäväksi pykälän, jossa kielletään myös seksuaalipalvelujen myyminen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 1. lakiehdotus hyväksytään valio-kunnan mietinnöstä poiketen edustaja Siron vastalauseen mukaisena paitsi että lakiehdotukseen lisätään uusi 8 b § seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

1. lakiehdotus

20 luku

Seksuaalirikoksista

8 b § (Uusi)

Seksuaalipalvelujen myyminen

*Joka tarjoaa korvausta vastaan ryhtymistä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava **seksuaalipalvelujen myymisestä** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

Yritys on rangaistava.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2006

Päivi Räsänen /kd

VASTALAUSE 3

Perustelut

Hallituksen esityksessä eduskunnalle on ehdotettu rikoslain muuttamista siten, että seksuaalipalvelujen ostaminen olisi yleisesti rangaistavaa (HE 221/2005 vp). Mainittuun rikokseen syyllistyisi se, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, jollei teko ole ankarammin rangaistava seksuaalipalvelujen ostamisena nuorelta. Seksuaalipalvelujen ostamisesta tuomittaisiin myös se, joka käyttää seksuaalipalveluita, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen. Seksuaalipalvelujen ostamisesta tuomittaisiin rangaistukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Seksuaalipalvelujen ostamisen yrittäminen olisi rangaistavaa.

Valiokunnan enemmistö on mietinnössä hallituspuolueiden painostuksesta rajannut ostokiellon tapauksiin, jotka liittyvät seksuaalipalvelujen ostamiseen parituksen tai ihmiskaupan uhreilta. Uusi muotoilu jaettiin valiokunnan jäsenille muutamaa päivää ennen mietinnön asettamista päätettäväksi. Osa valiokunnan edustajista olisi halunnut kuulla asiantuntijoita uudelleen, koska alkuperäistä esitystä muutettiin olennaisesti. Lisäasiantuntijakuulemisessa olisi tullut arvioida tarkkarajaisuutta ja tarvittaessa asia olisi tullut lähettää perustuslakivaliokuntaan. Uusi kuulemiskierros torjuttiin äänin 10—7, vaikka perusteet uudelleenkäsittelylle olisivat olleet painavat. Muun muassa tiedeyhteisön asiantuntijat ovat toivoneet säännösten uutta muotoilua. Hallituksen esityksen yleisperusteluissa (HE 221/2005 vp, s. 20) mainitaan nimenomaisesti, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin kytkemistä ihmiskauppaan tai paritukseen voidaan pitää monin tavoin ongelmallisena ja sellaiseen ratkaisuun päätyminen heikentäisi merkittävästi mahdollisuuksia päästä kriminalisoinnilla tavoiteltaviin päämääriin. Perusteluissa todettiin, että rangaistussäännöksestä tulisi symbolista lainsäädäntöä, jolla osoitettaisiin lähinnä paheksuntaa eräitä prostituution vakavia muotoja kohtaan.

Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista ei ainakaan toistaiseksi aiheudu nimenomaisesti velvollisuutta seksuaalipalvelujen ostamisen yleiseen rangaistavaksi säätämiseen. Tällaista kriminalisointia ei myöskään mainita kansainvälisissä suosituksissa. Suomi on kuitenkin suhtautunut vakavasti järjestäytyneen ja suunnitelmallisen rikollisuuden eri muotoihin. Suomessa on ihmiskauppaa ja paritusta koskevaa tuoretta lainsäädäntöä voimassa parituksesta (563/1998), törkeästä parituksesta (650/2004), ihmiskaupasta ja törkeästä ihmiskaupasta (650/2004) sekä seksuaalipalveluiden ostamisesta nuorelta (650/2004). Myös poliisin uudet pakkokeinolait tukevat toimenpiteillään lainsäädännön tavoitteiden toteutumista ja valvontaa.

Lainsäädännön tavoitteet, kuten seksuaalipalvelujen kysynnän vähentäminen, ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen vaikuttaminen sekä heikossa asemassa olevan osapuolen suojeleminen, ovat kaikki hyviä ja toivottuja tavoitteita. Hallituksen esityksessä pääpaino on seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointiehtotuksessa ja sen laajassa perustelemissa. Asia on ollut riittävä, ja lausunnonantajien mielipiteet ovat vaihdelleet paljon (HE:n perustelut s. 24—25). Asiantuntijalausuntojen perusteella on voimakas syy epäillä, ettei seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi ole oikea ja tehokas keino lainsäätäjän tavoitteiden saavuttamiseksi. Yleisperusteluissa on erikseen todettu, ettei muun muassa sisäasiainministeriö tue seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia, sillä se voisi vaikeuttaa ihmiskauppa- ja paritusrikosten selvittämistä. Lisäksi Pro-tukipiste ry on omassa lausunnossaan kritisoinut lainsäätäjän uskoa kriminalisoinnin vaikutuksesta prostituoitujen hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Samaan johtopäätökseen on tullut moni muukin kuultu asiantuntijataho.

Yleisten rikosoikeudellisten kriminalisointiperiaatteiden valossa esitys on myös riidanalainen. Lakivaliokunta on eri yhteyksissä muun muassa rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ottanut kantaa rikoslainsäädännön hyväksyt-

tävälle käytölle asetettaviin yleisiin edellytyksiin (LaVM 15/2005 vp ja LaVL 9/2004 vp). Valiokunta on painottanut, että kaikelle rikoslainsäädännölle tulee olla hyväksyttävä peruste. Toiseksi on kyettävä osoittamaan, että on painava yhteiskunnallinen tarve, joka edellyttää uuden rikostunnusmerkistön säätämistä hyväksyttäväksi arvioitujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Säädetävän kriminalisoinnin tulisi myös olla ennaltaehkäisevä, eli uuden rangaistussäännöksen olisi voitava olettaa vaikuttavan tarkoitettulla tavalla. Tunnusmerkistön tulisi lisäksi olla täsmällinen ja tarkkarajainen. Näistä kriteereistä kaikki osoittautuvat ongelmallisiksi sekä hallituksen esityksessä että kompromissiesityksessä. Nyt käsiteltävänä oleva valiokunnan mietinnön esitys sotii voimakkaasti edellä lueteltuja valiokunnan aiemmin laatimia periaatelinjauksia vastaan.

Perustuslakivaliokunta on omissa lausunnoissaan (mm. PeVL 7/2005 vp ja PeVL 26/2004 vp) todennut, että perustuslain 8 §:ssä vahvistettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että tavoitteiden saavuttamiseksi yleinen kriminalisointi on perustellumpi vaihtoehto. Ongelmana nähtiin kysymys ei-vapaaehtoisen ja vapaaehtoisen prostituution määrittelystä ja niiden välisestä rajanvedosta, mikäli seksuaalipalveluiden ostoa rajoitettaisiin parituksen ja ihmiskaupan uhreihin.

Hallituksen esitystä valmistellut työryhmä harkitsi, pitäisikö seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi sijoittaa vain ihmiskauppaan tai paritukseen liittyviin ostamistapahtumiin. Tällainen vaihtoehto kuitenkin torjuttiin useastakin syystä. Ensinnäkin tekijän tahallisuus edellyttäisi jonkinlaista tietoisuutta mainitusta liittynästä ja sen tietoisuuden toteennäyttämistä. Ihmiskauppa- tai parituskytkennän ei voida kuitenkaan useinkaan olettaa ilmenevän ostamisolosuhteista, tahallisuuden toteennäyttämisen voi

myös olettaa olevan työlästä. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston lausunnon mukaan on epäselvää, miten ihmiskauppa- tai paritusrikoksen tulisi olla selvitetty, jotta siihen liittyvästä seksuaalipalvelujen ostamisesta voitaisiin rangaista. Pelkän rikosepäilyn ei tulisi riittää. Toisaalta tuomion, erityisesti lainvoimaisen tuomion, edellyttäminen ihmiskauppa- tai paritusrikoksesta tarkoittaisi seksuaalipalvelujen ostamista koskevan rikoksen käsittelyn viivästyistä ja sen käsittelyn estymistä yksinkertaisessa rangaistusmääräysmenettelyssä. Ihmiskauppa- ja paritusrikokseen syyllistyneistä vain osa saataisiin vastuuseen teoistaan. Näin ollen rangaistavuuden ulkopuolelle jäisi ostamistapahtumia, joissa myyjä on tosiasiallisesti ihmiskaupan uhri tai parittajan alaisuudessa. Ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen kytkettyä rangaistussäännöstä ei voitaisi edellä mainitut seikat huomioon ottaen todennäköisesti soveltaa juuri ollenkaan, vaan kyse olisi lumelaista. Jos seksuaalipalvelujen ostamiseen halutaan rikoslainsäädännöllä todella puuttua, rangaistussäännöksen aiheuttamat näyttö- ja tulkintavaikeudet tulisi pystyä poistamaan.

Lisäksi esiin tulee kysymys vapaaehtoisen prostituution ja ei-vapaaehtoisen prostituution välisen rajan määrittelyvaikeudesta ja mainittuun rajaan liittyvistä näyttövaikeuksista yksittäistapauksessa. Jos kompromissi toteutuu, Suomen on vaikea esimerkiksi käännäyttää ulkomalaisia prostituoituja, jotka kertovat olevansa itenäisiä ammatinharjoittajia. Suomen ulkomalaislaissa on tähän asti ollut käännäytysperusteena epäily henkilön prostituutioasemasta, kun taas EY-tuomioistuin on linjannut, että ulkomalaislaista ei saa käännäyttää prostituution vuoksi, jos se on sallittua myös oman maan kansalaiselle.

Hallituksen esityksessä on tuotu esiin myös lainsäädännön ilmeiset haittavaikutukset prostituoiduille. Prostituution on katsottu painuvan maan alle ja tämän on arvioitu johtavan parittajien vallan kasvuun prostituoituihin nähden. Lakivaliokunta on myös itse katsonut lausunnoissaan, että rikosoikeudellinen järjestelmä ei ole ensisijainen eikä paras keino prostituutioon liittyvien epäkohtien vähentämiseen. Myös hallin-

tovaliokunta on todennut saman seikan. Riittävät ja monipuoliset tukitoimet palvelevat prostituoituja paremmin kuin rikosoikeudellinen sääntely. On huomattava, että prostituoitujen itsemääräämisoikeus voi olla esimerkiksi taloudellisten tekijöiden vuoksi tosiasiallisesti rajoitettu, vaikka toimintaan ei liittyisi paritusta, ihmiskauppaa tai uhkailua.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin ongelmista on esimerkkejä Ruotsista. Lainsäädännön soveltamisessa on tullut ilmi näyttö- ja tulkintavaikeudet, prostituution painuminen maan alle, parittajien vallan lisääntyminen, prostituoituihin kohdistuvan väkivallan lisääntyminen ja paritusrikosten selvittämismahdollisuuksien heikentyminen. Ruotsin kokemuksiin viitaten Norjassa päädyttiin 2004 siihen, ettei hallitus lähtenyt ehdottamaan seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin säätämistä. Raportissaan Ruotsin kriminalisoinnin vaikutuksista Norjan hallituksen asettaman asiantuntijaryhmän arvion mukaan ei ole osoitettu, että Ruotsin lainsäädäntö olisi saavuttanut tavoitteensa. Ei ole mitään näyttöä siitä, että kriminalisointi olisi Ruotsissa johtanut seksuaalipalvelujen kysynnän vähentämiseen. Päinvastoin seksipalvelujen ostaminen on ilmeisesti saanut uusia ilmenemismuotoja.

Sisäasianministeriö on lausunnossaan todennut, että mikäli kriminalisointi rajoitettaisiin koskemaan vain ihmiskaupan ja parituksen uhreja, se vaikeuttaisi rikosten selvittämistä. Oletettavaa on, ettei seksin ostaja tiedä olevansa tekemisissä ihmiskaupan tai parituksen kohteena olevan henkilön kanssa. Rikoksen uhri ei uskalla kertoa poliisille toimeksiantajistaan, mikä vaikeuttaisi esitutkintaa. Aiheellisena pelkona on lisäksi, että rikollisjärjestöt alkavat toimia yhä enemmän salaisesti. Seksialan Liitto Salli ry on ehdottomasti vastustanut seksipalveluiden ostamisen kriminalisointia vedoten prostituoitujen, muiden seksityöntekijöiden sekä prostituoituiksi epäiltyjen henkilöiden oikeusturvan ja ihmisoikeuksien toteutumisen heikkenemiseen. Sallin mukaan seksipalveluiden ostamisen kriminalisoinnin rajoittaminen vain niihin tapauksiin, joissa on kyse parituksesta tai ihmiskaupas-

ta, ei ratkaise lakiesitykseen liittyviä vakavia ongelmia. Parituksen tai ihmiskaupan kohteena olevien prostituoitujen oikeusturva tai sosiaalinen asema ei parane asiakkaiden kriminalisoinnilla.

Kokemukset ihmiskauppa- ja paritusrikosten tutkinnasta ovat jo osoittaneet, että mainittujen rikosten selvittäminen vaatii lisää resursseja. Paritusrikosten ja ihmiskaupan taustalla on usein kansainvälinen rikollisuus ja rikosten selvittäminen on pitkäjänteistä, aikaa ja erityisosaamista vaativaa työtä. Lakien noudattamista tulee pystyä valvomaan. Mikäli lainsäädännöllä halutaan vaikuttaa asiaan, johdonmukaisempaa olisi kieltää sekä ostaminen että myyminen. Jos nyt ehdotettu valiokunnan kompromissi tulee voimaan, seuraukset voivat olla lain tavoitteen vastaiset. Prostituoitujen asema huononee, ja ammattirikolliset pystyvät toimimaan entistä paremmin.

Rikosten selvittäminen edellyttää usein pitkäaikaista tarkkailua, erilaisten pakkokeinojen käyttämistä ja yhteistyötä niin kotimaisten kuin lähialueidenkin viranomaisten kanssa. Tutkinta vaatii useiden poliisimiesten työn useiden kuuksien ajaksi. Olisi toivottavaa, että esitettäessä lisäkriminalisointia myös poliisille esitettäisiin lisäresursseja. Nyt on käymässä päinvastoin, sillä valtiovarainministeriön tuottavuusohjelma on edellyttänyt poliisihallinnon virkojen vähentämistä, ei lisäämistä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

3. ja 4. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

1. ja 2. lakiehdotus hylätään ja

että hyväksytään lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus) seuraavasti:

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta toteaa, että hallituksen esitys ja lakivaliokunnan tekemä muutosesitys ovat rikosoikeudellisesti ongel-

mallisia. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate vaatii, että kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä. Säännöksen sanamuodon perusteella on oltava ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että tavoitteiden saavuttamiseksi yleinen kriminalisointi on perustellumpi vaihtoehto. Ongelmana on kysymys ei-vapaaehtoisien ja vapaaehtoisten prostituution määrittelystä ja niiden välisestä rajanvedosta, mikäli seksuaalipalveluiden osto rajoitetaan parituksen ja ihmiskaupan uhriin. Säädetäessä esitetyn kaltaista lainsäädäntöä kansalaiset eivät jatkossa tiedä sitä, milloin he syyllistyvät rangaistavaan tekoon tai sen yritykseen. Perustellusti voidaan esittää, että kriminalisoinnin epämääräisyys ja te-

hottomuus heikentävät yleistä lain kunnioitusta. Lakiesitys heikentää entisestään ihmiskaupan uhrien asemaa. Samalla se heikentää poliisin toimintaedellytyksiä paritusrikollisuuden tutkimisessa. Rikollisuus siirtyy osaksi kokonaan valvonnan ulkopuolelle, ja tärkeiden todistajien puuttuminen jatkossa heikentää tilannetta vain entisestään.

Edellä esitetyn perusteella eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää välittömästi Pohjoismaiden ja muiden lähialueiden maiden kanssa neuvottelut siitä, millä yhteisillä ja ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä voidaan parantaa ihmiskaupan ja parituksen uhrien asemaa Suomen lähialueilla ja Suomessa. Esitys perusteluineen on tuotava mahdollisimman nopeasti eduskunnan arvioitavaksi.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2006

Petri Salo /kok
Juhani Sjöblom /kok
Lyly Rajala /kok

Timo Soini /ps
Jukka Roos /sd